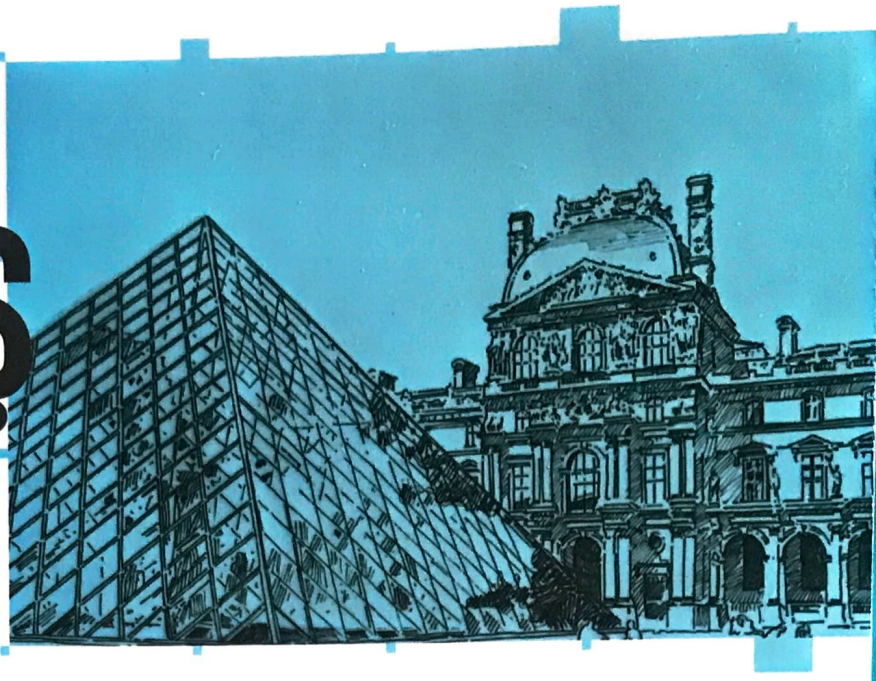
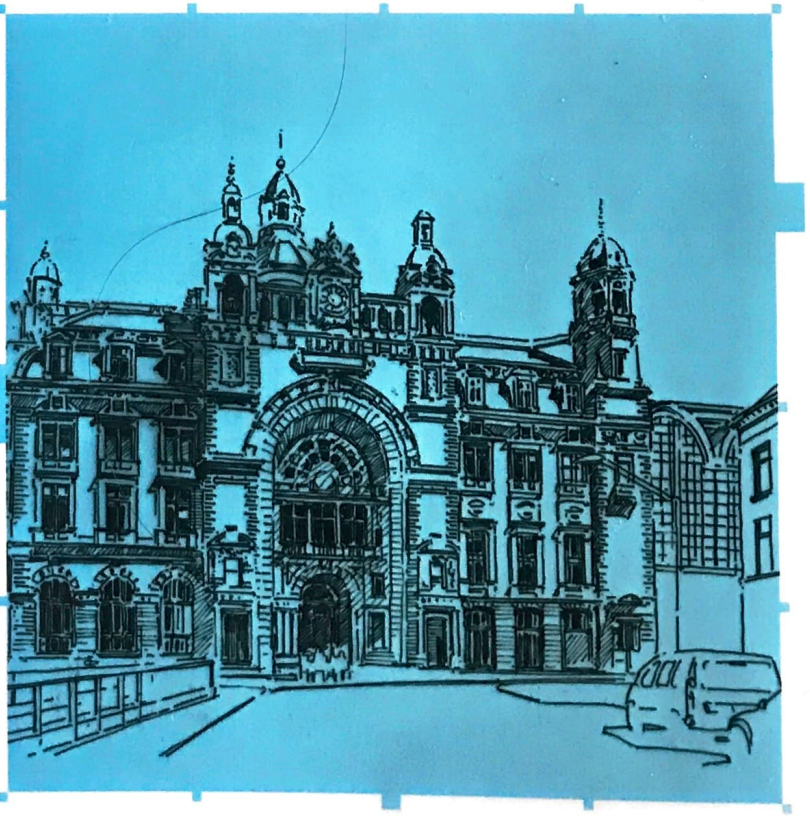
YEM Yayın

ÇAĞDAŞ DÜNYA EDEBİYATINDA MİMARLIK

HİKMET TEMEL AKARSU ■ NEVNİHAL ERDOĞAN ■ TÜRKİZ ÖZBURSALI

İÇİNDEKİLER

Önsöz ..... Hikmet Temel Akarsu – Nevnihal Erdoğan – Türkiz Özbursalı 8

I. Mimarlığa Referans Veren Eserler

Bozkırkurdu – Hermann Hesse ..... Dicle Aydın 12
Austerlitz – W. G. Sebald ..... Sema Göktaş 22
Beton Ada – J. G. Ballard ..... H. Hale Kozlu 32
Beşinci Çocuk – Doris Lessing ..... Serra Zerrin Korkmaz – Armağan Güleç Korumaz 42
Finzi-Contini'lerin Bahçesi – Giorgio Bassani ..... Hikmet Temel Akarsu 55
Küçük Şeylerin Tanrısı – Arunthati Roy ..... Tuğçe Ayteş 59
NW Londra – Zadie Smith ..... Yurdanur Dülgeroğlu Yüksel 65
Sunset Park – Paul Auster ..... Cansu Özge Özmen 71
Da Vinci Şifresi – Dan Brown ..... Hikmet Temel Akarsu 76
Karanlıktan Sonra – Haruki Murakami ..... Z. Özlem Parlak Biçer 80

II. Mimarlıktan İlham Alan / Mimarlığa İlham Veren Eserler

Lizbon'a Gece Treni – Pascal Mercier ..... Handan Kurşun 90
Beyaz Şehirdeki İblis – Erik Larson ..... Gökhan Hüseyin Erkan – Ahmet Antmen 96
Bir Katedralin Öyküsü – Ken Follett ..... Jülide Ilıcak 101
İngiliz Hasta – Michael Ondaatje ..... Ayşegül Tereci – Özlem Demirkan 104
Paris Mimarı – Charles Belfoure ..... Gergő Máté Kovács 110
Pera Palas'ta Gece Yarısı – Charles King ..... Berna Çaçan Ongun 114

III. Mimarlık Sosyolojisine Dair Eserler

Göçmenler – W. G. Sebald ..... Simlâ Sunay 120
Nehrin Dönemeci – V. S. Naipaul ..... Halide Candan Zülfikar 128
Londra Yanıyor – Peter Ackroyd ..... Oktay Turan 139
Malum Dünya – Edward P. Jones ..... Havva Alkan Bala 147
Doğu'nun Limanları – Amin Maalouf ..... Sennur Akansel 158
Bir Aşk – Dino Buzzati ..... Mustafa Korumaz 164

IV. Bilimkurgu ve Distopyalar

Androidler Elektronik Koyun Düşler mi? – Philip K. Dick ..... Özgür Tacer 174
Cam Kule – Robert Silverberg ..... Esra Şahin Burat 181
Doğanın Sonu – Bill McKibben ..... Selin Yıldız 186
Marslı – Andy Weir ..... Özgür Tacer 190
Otostopçunun Galaksi Rehberi – Douglas Adams ..... Seda Pekşen 198
Perdido Sokağı İstasyonu – China Mieville ..... Özgür Tacer 206
Zeplin – Karin Tidbeck ..... Bilgehan Yılmaz Çakmak 215

V. Mimari Denemeler ve Seyahatnameler

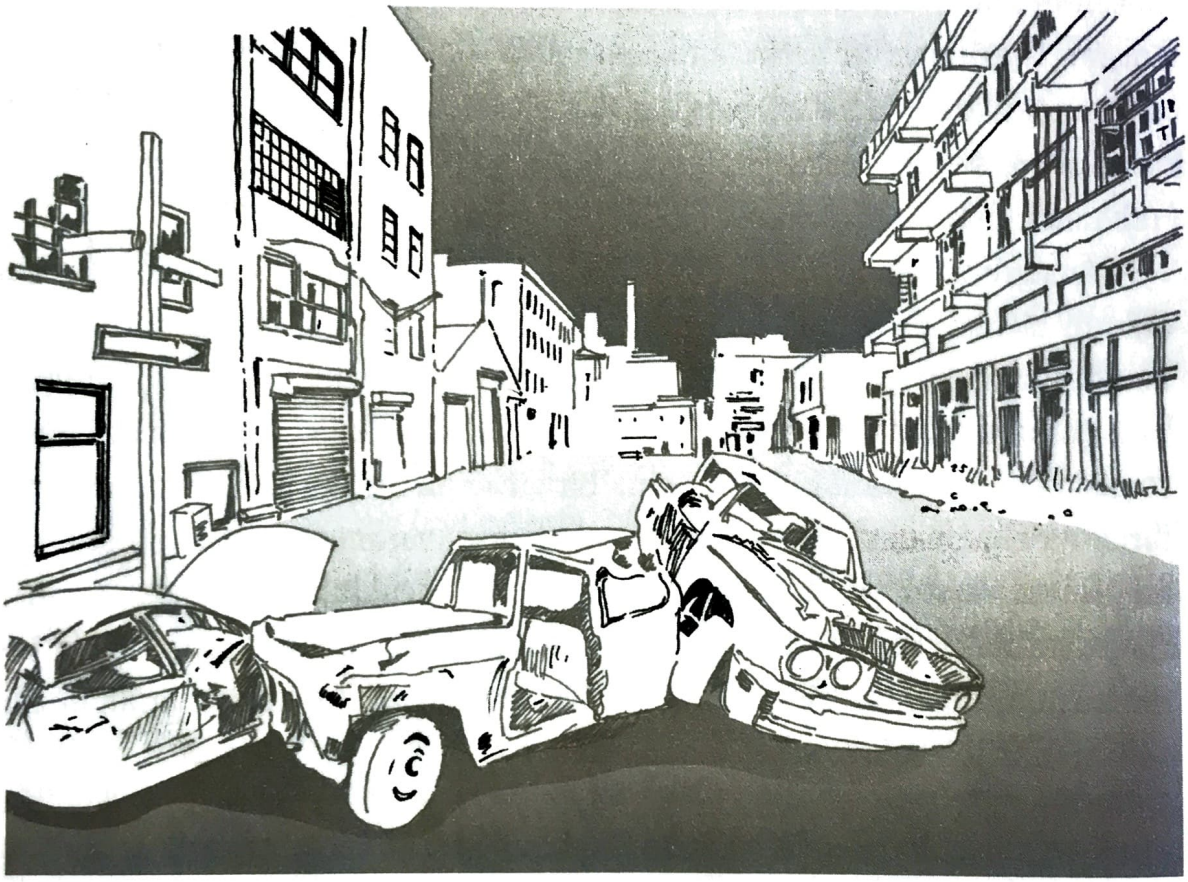
Selanik: Hayaletler Şehri – Mark Mazower ..... Hikmet Temel Akarsu 222
Şehirler Kitabı – Guillermo Cabrera Infante ..... Cemal Mutlu – Türkiz Özbursalı 227
Aynalar – Eduardo Galeano ..... Murat Darılmaz 235
Atlas – Jorge Luis Borges (María Kodama ile birlikte) ..... Emine Köseoğlu 244
Dünya Adil Değil – Oscar Niemeyer ..... Yalçın Karadaş 250
Ortaçağ 2 / Katedraller, Şövalyeler, Şehirler – Umberto Eco ..... Türkiz Özbursalı 256
M Treni – Patti Smith ..... Emre Karacaoğlu 262
Şehr-i Sefa / 18. Yüzyılda İstanbul – Shirine Hamadeh ..... Nevnihal Erdoğan 267

VI. Mimarlık ve Sanat Kuramlarına Dair Eserler

Asi Şehirler – David Harvey ..... Raşit Gökçeli 274
Mekânın Üretimi – Henri Lefebvre ..... Mustafa Özodaşık 284
Şehir Hakkı – Henri Lefebvre ..... Ayşe Sirel 291
Kent Deneyimi – David Harvey ..... Ersan Koç 296
Kentsel Heterotopya – Stavros Stavides ..... Özlem Özgür 310

YABANCI GEZEGEN DÜNYANIN "ISSIZ" ADALARI
[BETON ADA]

H. Hale Kozlu

Robert Maitland'ın Beton Ada'sı

Bilimkurgunun artık insanlığın geleceği ile değil, şimdiki durumumuzu yorumlamakla ilgilenmesi gerekliliğini savunan Yeni Dalga akımının öncülerinden J. G. Ballard'a göre "geleceğin en büyük gelişmeleri Ay'ın veya Mars'ın üzerinde değil, Dünya üzerinde olacaktır ve keşfedilmesi gereken yer de Dünya'nın dışı değil, içidir. Bilimkurgu uzayda değil insanın kendi içindedir, gelecekte değil bugünde aranmalıdır. Gerçekten yabancı olan tek gezegen Dünya'dır..."[1] Ballard, 1974 yılında yazmış olduğu *Beton Ada* kitabında, bu yabancı gezegenin tanıdık ama belki yabancı kentlerinde, yaşamın içerisine sızmış,

1 Gregory Stephenson, *Out of the Night and into the Dream*, Greenwood Press, New York, 1991; Zeynep Tuna Ultav, "Mimarlık ve Bilim Kurgu Edebiyatı Arakesitinde J. G. Ballard'ı Okumak", Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Ankara, 2008.

Manson, Che Guevara ve film afişleri asılı olan bir odada parafin lambası altında yaşamakta olan Jane ve Proctor, kapitalizm ve modernizm dışındaki her şeyi simgelemek üzere romana eklemlenirler.[3] Ancak Maitland'in, kendisine yardım getirecek birilerini bulduğunu zannederken bir nevi tutsaklık içerisinde olduğunun ayırdına varması çok uzun sürmez. Adaya hükmetmesinin veya istediği zaman buradan kaçmasının yolunun, Jane ve Proctor'a hükmetmekten geçtiğinin farkındalığıyla bir güç savaşı içerisinde bulur kendini... Bu dünya kasıtlı bir tuhaflıktır ve bu tuhaf adadaki güç savaşını kazanabilmek için adanın diğer kiracılarının birbirlerine karşı güvensizliklerini beslemeye karar verir. Bu hüküm oyunu, Proctor'un sırtına binerek adayı gezmeye, ona köle gibi davranıp aşağılamaya ve kendisi için yazlık bir barınak inşa ettirmeye kadar varır. Proctor'un bir kaza sonucu ölmesinin ardından adadan ayrılan Jane'e kendisini gördüğünden kimseye bahsetmemesine dair söz verdirir ve adadaki yalnızlığının keyfini çıkararak yeni kaçış planları yapmaya hazırlanır.

Ballard, kurduğu mükemmel alegori içerisinde dış dünyayı bilinçli olarak hariç tutarak bu mantıksız durumun mantığının kitabın sonunda bile devam etmesini sağlamaktadır. Bir yandan adaya gittikçe daha fazla bağımlı hale gelen Maitland için önceki hayatına geri dönme fikrinin dayanılmaz hale geldiği vurgulanırken, bir yandan da yeni kaçış planları yapmasının hazzı ve merakı ön plana çıkarılır. Adanın vahşi bir özgürlüğü vardır. Başlangıçta kapana kısılmışlık, hapsolmuşluk, sıkışmışlık, acizlik hisleri ön planda iken, bu hisler yerini sınırsız özgürlüğe ve güç gösterilerine duyulan ilkel açlıkla birlikte ilerleyen iktidar sarhoşluğuna bırakır. Ancak bu coşkulu hislere rağmen kitabın bitiş cümlesi olan "Yakında onları görecekti. Yemeğini bitirdiğinde ilk iş, dinlenecek ve adadan nasıl kaçacağını tasarlayacaktı," ifadeleri, hikâyenin sonu ve Maitland'in ruh hali hakkında okuyucuya farklı senaryolar üretilmesi imkânı sunarken bir taraftan da hayatımızın bir parçası haline gelen planlar ve yaşamda ertelediklerimiz ile ilgili bir sorgulama zemini oluşturur.

Bir "Yaşam Alanı" Olarak Beton Ada ve Mimari Göndermeler

Yalıtılmışlık ve adaptasyon vurguları ile kurgulanan romanda, Maitland'in anıları dışında, sosyal dünya ile başka bir gerçeklik ilişkisi sunulmadığı düşünüldüğünde bu sürreal adayı alternatif bir yaşam alanı olarak tanımlamak güçtür. Ancak toplumdan dışlananları temsil eden Jane ve Proctor için yaratılan

3 Zeynep Tuna Ultav, a.g.y.

Modern hayatı simgeleyen yapıların hayatımızın bir parçası haline gelmesinin ardından gelişen ve yaygınlaşan mimari biçimlenmenin insanı yalnızlaştıran bir kurguya dönüşmesi, yaşadığımız mekânların da aslında birer beton ada olabileceği ihtimalini hatırlatır. Kendi yarattığımız beton adalarla oluşturduğumuz kentlerin gürültüsünden ve karmaşasından kaçma isteği ile banliyöye, insan ölçeğindeki yerleşimlere/mekânlara duyulan özlem, ardından bu hayali gerçekten de isteyip istemediğimiz, kaçmak istediğimiz doğanın egemenliğinin, kendi yapılı çevremizde kurduğumuz konforlu alanlarımıza üstün geleceği korkusu ile çoğunlukla yine aynı hapishanelerde kalmamız düşündürücüdür. İçinde bulunduğu durumdan kurtul(ma)ma çabası ile bocalayan ve çeşitli sorgulamalar yaşayan Maitland'ın öyküsü, bizlere, yarattığımız "beton ada"lar içerisinde yaşadığımız veya maruz kaldığımız duyarsızlıkları ince göndermelerle anımsatmaktadır.

İster bir ofis binasında ister bir trafik adasında mahsur kalmış olalım, kendimize eziyet edebilir, güçlü yanlarımızı ve zaaflarımızı sınayabilir, belki de karakterlerimizin hep yok saydığımız yanlarıyla uzlaşabiliriz. Ve eğer adada yalnız olmadığımızın farkına varırsak, o zaman ilginç ama özellikle tehlikeli türden bir karşılaşma için zemin hazır demektir...

J. G. Ballard